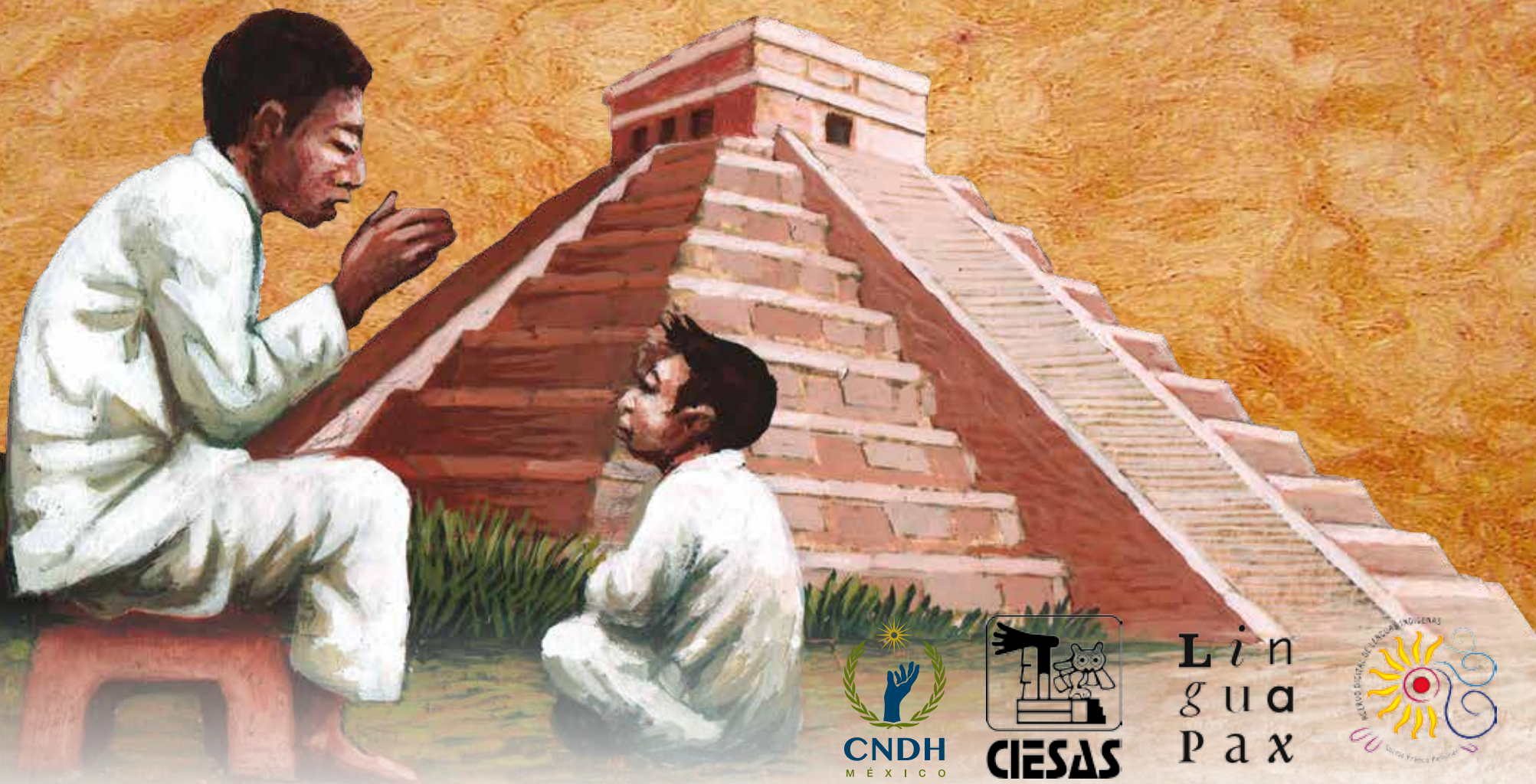

V tsolxikin mejen paalal

L i n
g u a
P a x

U'tsolxikin mejen paalal

L i n
g u a
P a x

LUUCH: U KA'AJAATSIL KUXTAL

Tu tuukul maayáaj kaaje' ku ya'ala'al le kuxtalo' mina'an u xuul, bey bin jump'éel luuche', wóolis. Beyxan u bin u suut le k'iino', ku bin u beetik u beel, u wóoliskuuntik yóok'ol kaab. Chéen ba'ale' ojeéela'an ichil u k'a'abetkuunsa'al luuche' unaj u xo'ot'ol ka jóok'sa'ak ka'ajaatsil, ka'abúujil, bey u ka'abúujil yóok'ol kaabe': ka'anal yéetel kaabal; leten ya'akach ba'ale' bey u taalo', unaj u yantal u nuup.

Beyo' juntúul máake' ku wíiniktal lekéen yanak u nuup, lekéen u chúukbes u luuchil u kuxtal. Chéen ba'ale' uti'al u ye'esik u wíinikile' ku yantal túun u éejentik u a'almajt'aanilo'ob tuláakal u kajnáalil yóok'ol kaab, yaan u páajtalilo'ob chéen ba'al xane' yaan u kuuch, lekéen u kan u máans u kuxtal yéetel le jets'tuukulo'oba' ts'o'ok túun u kanik u wíinikil tu táan yóok'ol kaab, pa'ate' yéetel u máakilo'ob, u ba'alche'ilo'ob, u k'áaxilo'ob, u lu'umil, tuláakal ba'al yaan yóok'ol kaab, le je'el xano' u ye'esajil u múul kuxtal wíinik yéetel ba'al sijnáal yóok'ol kaab.

KOOL

Le koolo' jump'éel kúuchil jach k'a'ana'an tu kuxtal maayáaj kaaj, ti' ku jóok'sik ya'aka'ach ba'al uti'al u jaanti', ti' xan ku kaambali'. Mejen paalalo'obe' ku bisa'alo'ob uti'al u kaniko'ob u meyajto'ob le santo lu'umo' beyxan uti'al u k'aj óolto'ob yóok'ol kaab.

Ich koole' ku pa'ak'al ixi'im, bu'ul, k'úum, p'aak, iik yéetel u jeel ba'alo'ob uti'al u jaant le kolnáal yéetel u láak'tsilo'obo', yan k'iine' yaan xan uti'al u koni'. Chéen ba'ale' yáax ba'al ku jochike' uti'al u k'ub ti' yumtsilo'ob tumen bey u beeta'al desde úuchij, jump'éel ba'al suuka'an ma' tu páajtal u tu'ubsa'ali', tumen wa ka tu'ubsike' táan a paachilkuunsik ba'ax jets'a'an tumen úuchben máako'ob: le yumtsilo'obo' ku yáantikecho'ob, tech túune' unaj a tséentiko'ob; bey le suukilo', bey le k'axt'aano', jump'éel k'eex ichilo'on. ¡Leten túune' ma' u tu'ubul tech!

YUUMO'OB WÁAJ YUMTSILO'OB

Ku tsikbalta'ale' jump'éel k'iine' juntúul xi'ipale' tu yilaj yaan ya'ab sandia ichil jump'éel koole' ka tu ya'alaj ti' u yéet xi'ipalilo'ob; beyo' jump'éel tardee' ka jbino'ob u jaanto'ob, chéen ba'ale' como ma' kolnáalo'obe' mix u yojelo'ob máakalmáak ma'alobi'.

Jkáaj túun u pa'iko'ob, ku yiliko'ob ma' ma'alobe' ku pa'iko'ob uláak' beyo' tak ka tu kaxtajo'ob jump'éel ma'alobi', tu jaantajo'ob; ka jkáaj u pa'iko'ob uláak', beyo' tak ka na'ajchajo'ob. Le ka tu yóotajo'ob líik'ile' ma' páajchaji', ku yóotiko'obe', ¡pu'ujlum!, ku ka'a bino'ob yóok' lu'um, ka túun jkáaj u yawato'ob, u yok'olo'ob; chéen bin tumen táan u máan juntúul kolnáale' ka u'uya'abo'ob.

Ka j-ook le máak u yáanto'obo' ka tu yilaj ba'ax tu seenkech meento'ob ka júup u k'eyo'ob, ka túun a'ala'ab ti'ob ba'ax tu meentajo'obe' k'aas, ookol; leten túun k'a'axo'ob tumen u yuumil le koolo'obo', le yumtsilo'obo'. Kex ma' tu creertiko'ob ka'ache' anchaj u k'áatiko'ob ka sa'asa'ak u si'ipilo'ob, chéen bin bey páajchaj u cha'abalo'obo'. Beyo' jach ojéela'an tuláakal máak yaan derecho u ch'a'ik u yich kool u túuntej, chéen ba'ale' ma' u tu'ubul ti' máak tuláakal ba'ax yaan u yuumil, ma' unaj chéen bey a ch'a'iki'.

ALUXO'OB

Tu kool in noole' yaan aluxo'obi', tene' tin wilaj u máano'ob ichil le koolo' ka tin wa'alaj ti' in nool, chéen ba'ale' leti'e' táanile' tu k'eyajen tumen bin ma' unaj in wa'alik le ba'alo'ob je'elo' tumen le aluxo'obo' ma' báaxali'.

Ts'o'okole' ka tu t'anajen ka tu tsikbaltaj ten túun le aluxo'obo' úuchben máako'ob yanchaj way yóok'ol kaabe', chéen ba'ale' u meyajo'obe' u kanáantiko'ob lu'umkabo'ob, u koolo'ob, u najilo'ob, u kúuchil u meyajo'ob, tuláakal.

Leten túune' in noole' suuk u tséentiko'ob, ku ts'áaik ti'ob u santo sakabo'ob, u chakbil nalo'ob, u píibil nalo'ob; leti'obe' chéen ba'alo'ob ku meenta'al yéetel ixi'im ku jaantiko'ob, k'aas wa ka ts'áaik ti'ob u jeel ba'al. Beyo' leti'obe' ku meentiko'ob u meyajo'obe' in nool túune' ku ts'áaik u janalo'ob, ku payalchi'itiko'ob, bey u sutik u yutsil u yáantajo'ob; beyo' tin kanaj tuláakal ba'al unaj u ts'a'abal dios bo'otikil tumen sutláantajile' ku taasik ma'alob kuxtal.

NAJ, OTOCH

Ku ya'alik animáas in noole' jump'éel naje' yaan u kuxtal, kuxa'an, ma' chéen che' yéetel xa'ani'. Ku tsikbaltik túune' desde táan u kaxta'al u che'ilo'obe' táan xan u payalchi'ita'al uti'al u k'áata'al majáantbil ti' u yuumilo'ob k'áax. Tu wa'alkunsa'ale' yaan xan u payalchi'il uti'al le lu'umo', u yuumilo'ob lu'um, yaan tu'uxe' ku mu'ukul kantúul xkaax tu' ti'itsilo'ob yéetel juntúul chúumuk le najo', uti'al u kanáanta'al le u yuumilo'ob le najo' tumen le u yuumilo'ob le kúuchilo'.

Táan u k'a'axale' táan xan u yúuchul u payalchi'il tumen yum jmeen wáaj juntúul nojoch máak u yojel u payalchi'itej, tumen leti' ku t'aan tu yo'olal le u túumben yuumilo'obo', yaan tu'uxe' ku ya'ala'al padin ti'. Bey juntúul paale', yaan u ts'a'abal u nook', yaan u yisiinsa'al, yaan u k'e'exel u nook' yéetel yaan u kanáanta'al.

Leten túune' tene' sáansamal kin míistik in wotoch, kin wilik u p'áatal jats'utsil uti'al ma' u k'uuxil u yuumilo'ob le kúuchilo', bey xane' beyo' ma' tu k'oja'antal le najo' mix ku tsa'ayal k'oja'anil to'on, múul kanáantajbáajil beyo'.

CH'E'EN

Tin kaajale' ku ya'ala'ale' lekéen lúubuk jump'éel eek'e' wa ka ch'ene'etik le ch'e'eno' ka wu'uyik u lúubul le eek'o', yaan bin u bejil ch'e'en ku bin tak ich k'áak'náab, leten ku ya'ala'ale' ch'e'ene' kuxa'an.

Beyo' yaan máak xane' ku ya'alik ti' le paalalo'obo' ma' uts a pulik ba'alo'obichch'e'eni'tumenkalobiltik, ma'chéenwaka a éek'kunti', ma', táan xan a k'askúuntik u ja'il beyxane' ka k'oja'ankuunsik le ch'e'eno'.

Bey túuno' ku ya'ala'al ti' mejen paalale' wa ka wawtik ch'e'ene' ku núukik tech, kuxa'an; leten túune' ma' uts a k'askúuntiki', ¡k'a'abet a tsikik tumen ti' yaan u t'aan k ch'i'ibalo'obi'!

U TUUNICHIL BEJ

Wa ka wilik ma'alob a beel táan a bin tu jeel tu'uxe' yaan k'iine' ka wilik yaan junmúul mejen tuunich chúumuk bej. Ku ya'alik in noole', ka'ach úuche' lekéen xi'iko'ob xíimbalil tu jeel kaaje' yaan bin u p'atiko'ob bolomp'éel mejen tuunich chúumuk bej uti'al u kanáanta'alo'ob tumen u yuumilo'ob le bejo'obo'.

Beyo', tuláakal beje' ka wilik bey anik le chan múul tuunicho'obo', yaan tu'uxe' ts'aba'an xan u chan k'atabche'il yane' mina'an; kex beyo' u suukil túune' k p'atik le mejen tuunicho'obo', bey jump'éel k'eexe', beyo' ma' ta kuchik u yooxolil le bejo'.

Bejla' túune' ts'o'ok u ka'a suuktal k ts'áaik, kex ti' bici in bine' kin wa'atal in p'atej tumen in wojel beyo' kin kanáanta'al, bey u suukbesmaj le k ch'i'ibalo'obo' bey xan u meentik le aluxo'obo', leti'ob bin kanáantiko'on, u meyajo'ob beyo', to'one' obligado'on xan k beet ba'ax suuka'an tumen u a'almajt'aanil chíimpolal ichilo'on yéetel le kanan bejo'obo'.

TSÁAB KAAAN

Kex ka a'ala'ak tsáab kaan juntúul jach sajbe'entsil kaane', ichil u tuukul maayáaj kaaje' ti' yaan xan uláak' ba'alo'obi', tu'ux ku ye'espajal xan jump'éel noj tsiikil yaan tu paach. Tumen leti' u chíikul le úuchben yumtsilo'ob ku yéemelo'ob tu winalil marzo u kanáanto'ono'; beyxan tu k'aaba' ku taal u ka'ansajil yóok'ol kaabil ba'alo'ob, je'ex: kane' u kanti'itsil ka'an, kane' u moots kaambal yéetel kaansaj.

Ichil le tsikbalo'obo' ku ya'ala'ale' tsáab kaane' juntúul ba'alche' u yojel múul kuxtal, tumen ichil u joole', u najil beyo', ku múul yantal yéetel síina'an; beyxane' ku ya'ala'ale' kaane' u k'áanjo'ol weech.

Je'el bixake' jach yaan ba'ax kambil ti' u kuxtal tsáab kaan tumen leti'e' ma' tu jáan chi'ik máak, táanile' ku meentik u juum u tsáab uti'al a wu'uy ti' yani' wa ka meentik k'aas ti'e' ku t'óochikech túun, ma' tumen u k'aasili' chéen tumen tu kanáantikubáaj yéetel u yéet kuxtalo'ob beyo'. Yaan k kaambal ti' leti'.

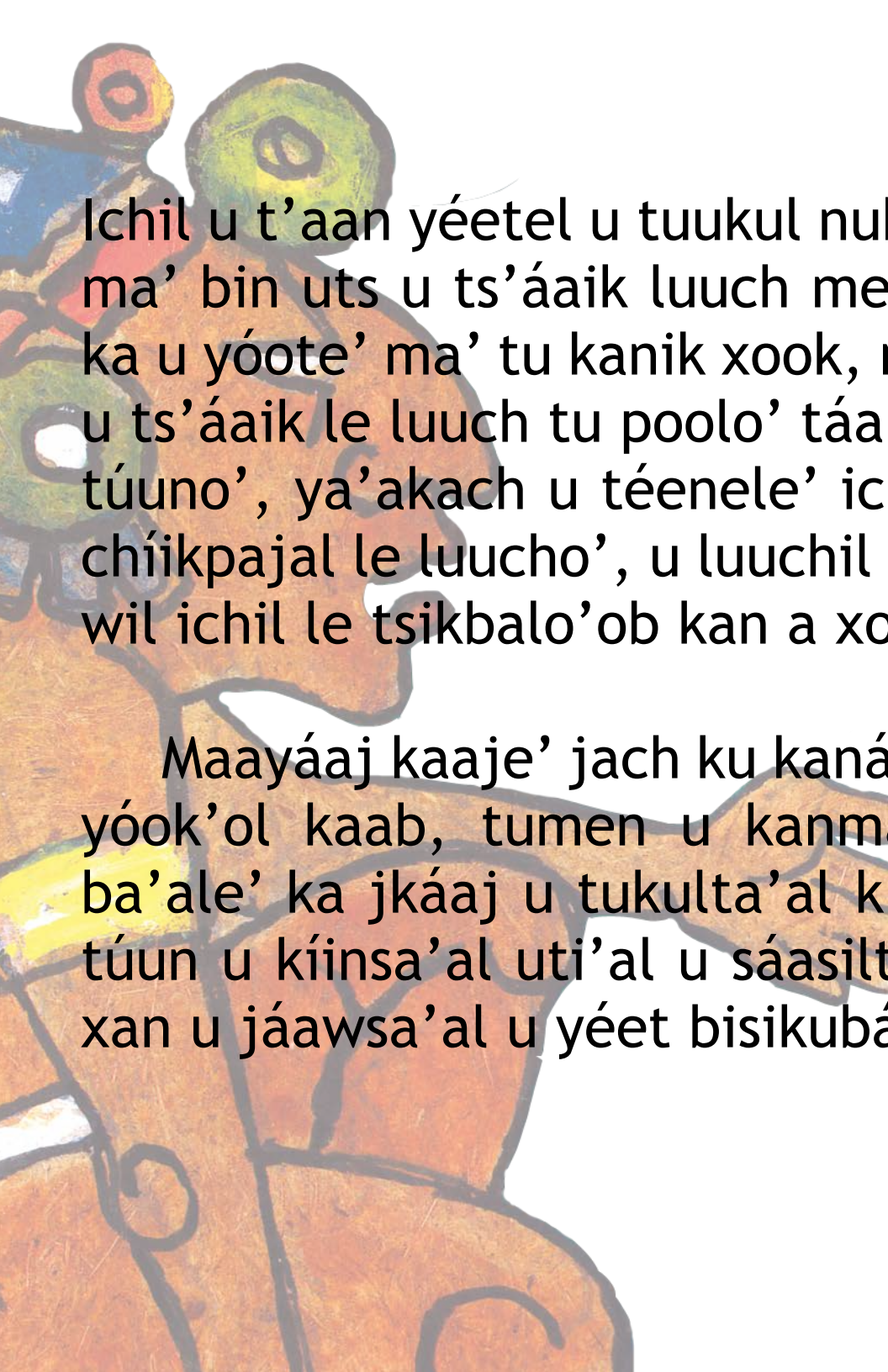

U'UYAJ T'AAN

Tak bejla' jach ku juum tin xikin u t'aan animáas in nool, u yuum in ki'ichpam na'e', tumen leti'e' ikil u kotal u jax u táabil u xanabe' ku káajal u paktiko'on, u yilik jach ba'ax k meentik; chéen ken a wu'uy u táajal u yawat, wa ku t'anikeche' yaan a bin a wu'uy u t'aan; ma'atech u k'eeyaj, chéen ku yawat ka'achij, ts'o'okole' ku taal le tsikbalo' yéetel le tsolxikino'.

Bey túuno' jump'éel ba'al suuk ichil le mejen paalalo'ob je'ex to'ono', k u'uyik u t'aan, u tsikbal le noolo'obo' wáaj le ch'ija'an máako'obo', leti' u meyajo'obo', u tsoliko'ob k xikin uti'al k u'uyaj t'aan, chéen ba'ale' yéetel tsikbalo'ob, tuláakal ba'al ku jóok'siko'ob u tsikbalil, bey túun ku ye'esiko'ob bix unaj u kuxtal máak, bix unaj u meyaj, u kaambal, u wíinikil yéetel u múul kuxtal yéetel uláak' máako'ob yéetel le sijnáal yóok'ol kaabilo', u kanáantik ba'alche'ob yéetel u k'áatik sa'asal si'ipil yéetel u tsikik le k'áaxo'obo', le che'obo' tumen k úuchben ch'i'ibalo'ob.

Leten wa ma' ta kanik u'uyaj t'aane', a wu'uyik yéetel a na'atik le tsikbalo'obo' bey chéen báaxale' ba'ale' tupaache'ti' yaan u ye'esajili'. Tak bejla' ku náak'al ten úuchik u kíimil le nojoch máako', ba'ale' in wojel kuxa'an tumen tin kanaj u'uyaj t'aan yéetel in wíinikil.

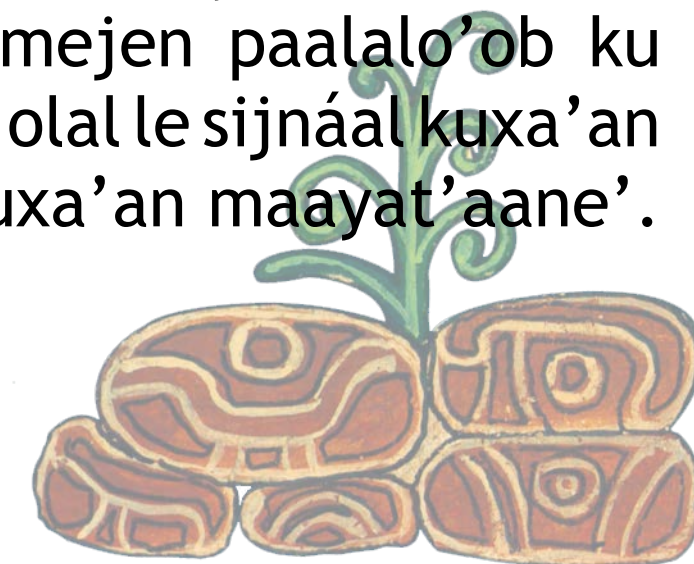

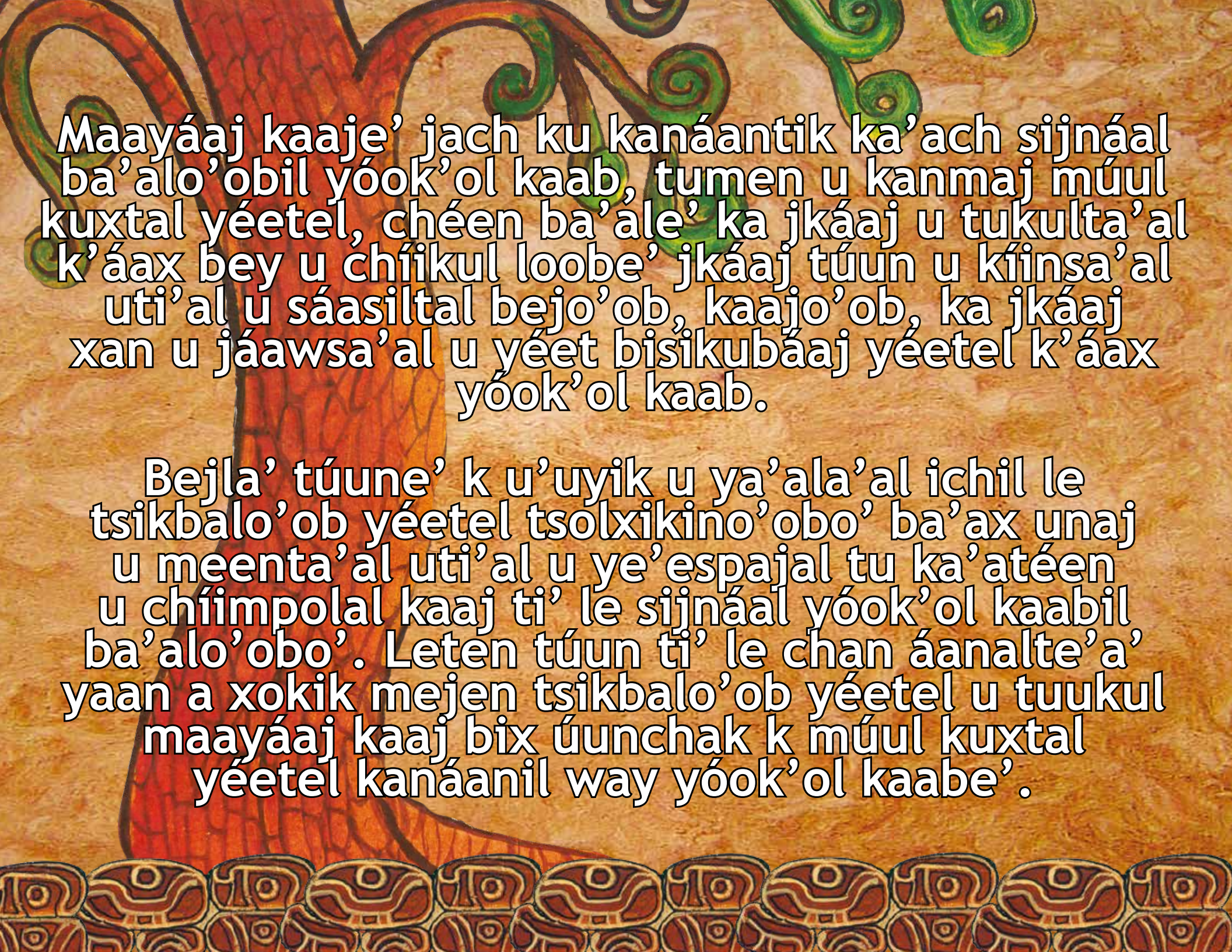
Ichil u t'aan yéetel u tuukul nukuch máako'obe' ku ya'ala'ale' ma' bin uts u ts'áaik luuch mejen paalal tu pooli' tumen kex ka u yóote' ma' tu kanik xook, mix tu yantal u na'at tumen ikil u ts'áaik le luuch tu poolo' táan bin u k'alik u bejil na'at. Bey túuno', ya'akach u téenele' ichil u tuukul maayáaj kaaje' ku chíikpajal le luucho', u luuchil kuxtal ku ya'ala'al, je'ex kan a wil ichil le tsikbalo'ob kan a xok te' chan áanalte'a'.

Maayáaj kaaje' jach ku kanáantik ka'ach sijnáal ba'alo'obil yóok'ol kaab, tumen u kanmaj múul kuxtal yéetel, chéen ba'ale' ka jkáaj u tukulta'al k'áax bey u chíikul loobe' jkáaj túun u kíinsa'al uti'al u sásiltal bejo'ob, kaajo'ob, ka jkáaj xan u jáawsa'al u yéet bisikubáaj yéetel k'áax yóok'ol kaab.

Bejla' túune' k u'uyik u ya'ala'al ichil le tsikbalo'ob yéetel tsolxikino'obo' ba'ax unaj u meenta'al uti'al u ye'espajal tu ka'atéen u chíimpolal kaaj ti' le sijnáal yóok'ol kaabil ba'alo'obo'. Leten túun ti' le chan áanalte'a' yaan a xokik mejen tsikbalo'ob yéetel u tuukul maayáaj kaaj bix úunchak k múul kuxtal yéetel kanáanil way yóok'ol kaabe'.

Mejen tsikbalo'ob ku k'a'abetkuunsa'al uti'al tsolxikin, k'a'ajsajil le múul kuxtalo' yéetel xan ku jel nupik kaaj yéetel u ba'abalil k'áax je'ex jump'éelili' u sijnáal ba'alil yóok'ol kaabe'. Le je'elo'oba' tsikbalta'ano'ob ich maayat'aan tumen nojoch máako'ob, xi'ipalalo'ob yéetel mejen paalalo'ob ku ye'esiko'ob láayli' kuxa'an le chíimpol yo'olal le sijnáal kuxa'an ba'alo'obo', beyxane' u chíikul láayli' kuxa'an maayat'aane'.

Maayáaj kaaje' jach ku kanáantik ka'ach sijnáal
ba'alo'obil yóok'ol kaab, tumen u kanmaj múul
kuxtal yéetel, chéen ba'ale' ka jkáaj u tukulta'al
k'áax bey u chíikul loobe' jkáaj túun u kíinsa'al
uti'al u sáasital bejo'ob, kaajo'ob, ka jkáaj
xan u jáawsa'al u yéet bisikubáaj yéetel k'áax
yóok'ol kaab.

Bejla' túune' k u'uyik u ya'ala'al ichil le
tsikbalo'ob yéetel tsolxikino'obo' ba'ax unaj
u meenta'al uti'al u ye'espajal tu ka'atéen
u chíimpolal kaaj ti' le sijnáal yóok'ol kaabil
ba'alo'obo'. Leten túun ti' le chan áanalte'a'
yaan a xokik mejen tsikbalo'ob yéetel u tuukul
maayáaj kaaj bix úunchak k múul kuxtal
yéetel kanáanil way yóok'ol kaabe'.

